

DE PE MALUL SENEI PE CRESTELE CARPAȚILOR: GEOGRAFUL FRANCEZ EMMANUEL DE MARTONNE ȘI RECUNOAȘTEREA ACADEMICĂ ROMÂNEASCĂ

DOI: 10.5281/zenodo.3364339

Doctorand **Vasile-George URSU**
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

FROM THE SEINE BANK TO THE CARPATHIAN RIDGES: FRENCH GEOGRAPHER EMMANUEL DE MARTONNE AND THE ROMANIAN ACADEMIC RECOGNITION

Summary. In this article, our aim is to redrawn the connections between the French geographer Emmanuel de Martonne, the one that was claimed to have had an academic life worthy of an adventure novel, and the Romanian Academy, the representative institution of the Romanian intelligentsia. Formed in the French academic environment, this geographer devoted a considerable part of his scientific activity, beginning with the end of the 19th century, to the Romanian geography. In this process, if we were to analyze statistically these points in his scientific work, we mention two doctoral theses and between 60-70 studies and articles. These works are really astonishing, and the Romanian geography has not had such a personality. However, the academic recognition of these merits came relatively late in 1912, being the result of a process of promotion involving the geographers S. Mehedinti and Stefan C. Hepites. After the first discussions, the election was unanimous, Em. de Martonne becoming from this moment a corresponding member of the academic institution. Later, in 1919, after the First World War, in the context of the visit of the French university mission, the teachers: Em. de Martonne, L. Poincaré, C. Diehl, Gustave Fougères, Victor Balthaz, Daniel Berthelot, Paul Janet, Joseph Bédier and Eugène Meynal were declared honorary members of the Romanian Academy as a recognition of their efforts to promote abroad the Romanian environment, ideas and ideals. These two moments are significant for the connections between the French geographer Emmanuel de Martonne and the Romanian Academy, and in the following period there is a strengthening of the geographic collaboration between the Romanian and the French geographic school.

Keywords: Romanian Academy, French geography, Romanian geography, Emmanuel de Martonne, Simion Mehedinți, academic recognition.

Rezumat. În cadrul prezentului articol, încercăm să reconstituim legăturile dintre geograful francez Emmanuel de Martonne, cel despre care se afirmă că a avut o viață academică demnă de un roman de aventuri, și Academia Română, instituția reprezentativă a intelighenței românești. Format în mediul academic francez, geograful a dedicat o parte considerabilă din activitatea sa științifică, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea, geografiei române. Dacă ar fi să analizăm statistic reperatele activității sale științifice, menționăm: două teze de doctorat și între 60-70 de studii și articole. Cifrele sunt cu adevărat uluitoare, iar geografia românească nu a mai avut o astfel de personalitate. Totuși, recunoașterea academică a meritelor sale a venit relativ târziu, în anul 1912, fiind rezultatul unui proces de promovare în care au fost implicați geograful S. Mehedinți și Ștefan C. Hepites. Alegerea a fost unanimă, Em. de Martonne devenind membru corespondent al instituției academice românești. În anul 1919, după Primul Război Mondial, în contextul vizitei la București a misiunii universitare franceze, profesorii Em. de Martonne, L. Poincaré, C. Diehl, Gustave Fougères, Victor Balthazard, Daniel Berthelot, Paul Janet, Joseph Bédier și Eugène Meynal au fost declarați membri de onoare ai Academiei Române ca o recunoaștere a eforturilor acestora de a promova cercetarea românească în străinătate. Sunt două momente relative și semnificative pentru legătura dintre geograful francez Emmanuel de Martonne și mediul academic românesc, iar în perioada ulterioară se constată consolidarea colaborării dintre școala geografică românească și cea franceză.

Cuvinte-cheie: Academia Română, geografie franceză, geografie română, Emmanuel de Martonne, Simion Mehedinți, recunoaștere academică.

Membru de onoare
al Academiei Române
Emmanuel de MARTONNE
(1873–1955)

INTRODUCERE

Instituția Academiei Române a menținut, se pare, cele mai importante legături cu mediul universitar francez. Cu referire la perioada secolelor XIX–XX, constatăm că, dacă la nivel politic au existat numeroase fluctuații, la nivel academic a existat o colaborare fructuoasă între mediul universitar român și cel francez. Acest proces a cunoscut o creștere viguroasă odată cu formarea unei puternice agore de intelectuali români sub auspiciile universităților franceze în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Conlucrarea științifică româno-franceză a avut în ambele țări reprezentanți mai mult decât merituoși, care au creat legături de cooperare academică și de prietenie sinceră perpetuată de-a lungul anilor. Între aceste personalități, numele geografului Emmanuel de Martonne (1873–1955) devine cunoscut publicului larg românesc ca un exponent de primă importanță atunci când sunt analizate relațiile pe diferite paliere academice dintre Franța și România.

Viața geografului francez, aflat în căutarea unei teme de investigație științifică care să îi împlinească dorința de cercetare și de creație, a fost marcată de Regatul României, acea *terra incognita* pe care o descoperea, în jurul anului 1898, ca urmare a sugestiei lingvistului român Pompiliu Eliade (1870–1914), unul dintre prietenii săi cei mai buni. În anii următori, geograful francez va susține la Universitatea din Paris două teze de doctorat cu teme ce tratau exclusiv Regatul României, respectiv: *La Valachie – Essai de monographie géographique*¹, susținută și publicată la Paris în anul 1902, și *Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie*², susținută în anul 1906 și publicată la Paris în anul 1907. Cele două lucrări s-au bucurat de recunoaștere și consacrare internațională în mediul geografic, acestea fiind, de asemenea, premiate de forurile academice franceze, iar în anii următori legăturile geografului francez cu mediul academic românesc vor cunoaște un trend ascendent.

Având în vedere cele două teze de doctorat, susținute într-o perioadă lacunară pentru geografia românească, rolul geografului francez este unul colosal în crearea mișcării geografice naționale din România, întrucât acesta publica primul volum dedicat geografiei românești în momentele în care școala românească de geografie își crease de scurt timp prima catedră inde-

pendentă. Totuși, munca sa științifică de excepție a fost remarcată de Academia Română relativ târziu, abia în anul 1912, la zece ani de la susținerea și publicarea monumentalei *La Valachie*, prin alegerea geografului francez în calitate de membru corespondent străin al forului academic. După Primul Război Mondial, în anul 1919, în contextul vizitei misiunii universitare franceze, profesorul Em. de Martonne este ales membru de onoare al instituției. Pe lângă aceste evenimente de primă importanță, au mai existat momente în care el a fost prezent în ședințele Academiei Române, a trimis publicații cu specific geografic către instituție sau membrii Academiei îi pomenesc numele pentru modul în care a ajutat forul academic în diferite situații.

Pornind de la considerațiile date, în prezentul articol încercăm să reconstituim situațiile și modul în care legătura dintre Emmanuel de Martonne și Academia Română a evoluat și s-a materializat în perioada în care acesta și-a dedicat activitatea științifică mediului geografic românesc.

PRIMELE MENȚIONĂRI ÎN PLENUL ACADEMIEI ROMÂNE

Prima consemnare a numelui geografului francez, în cadrul unei ședințe a Academiei Române, datează cu 6 octombrie 1900. Ședința publică a fost prezidată de unul dintre întemeietorii instituției, istoricul Vasile Alexandrescu-Urechia³ (1834–1901), cel care consemna membrilor prezenți:

„De la d-l **E. de Martonne**, profesor de geografie la Facultatea de litere de la Rennes în Franta, se primesc șese broșuri cuprinzând articole de reviste și comunicări făcute de d-sa Academiei de Științe de la Paris, relative la perioada glaciară în Carpații meridionali, pre care a studiat-o în trei veri în munții Mehedințului și ai Gorjului” [1, p. 31].

Aceste prime studii ale geografului francez, trimise cercetătorilor români, anunțau problemele geografice cărora li se va dedica cu acribie în perioada următoare. Deși cercetările martoniene au continuat, următoarea consemnare într-o ședință a Academiei Române este cea din data de 8 decembrie 1906, desfășurată sub președinția academicianului jurist Ioan Kalinderu (1840–1913). În această ședință, academicianul Ștefan C. Hepites (1851–1922) amintește succint de activitatea geografului Em. de Martonne în Regatul României, cel din urmă fiind profesor la Universitatea din Lyon în perioada dată, prezentând studiul *Les tremblements de terre de la Roumanie et leur rapport avec les lignes directrices de la géographie physique* [2, p. 55]. Lucra-

¹A se vedea: Em. de Martonne. *La Valachie – Essai de monographie géographique*, Librairie Armand Colin, Paris, 1902, 387 p.+ anexe.

²A se vedea: Em. de Martonne. *Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie (Karpates méridionales)*, Éditions C. Delagrave, Paris, 1907, XI+286 p.

³În perioada în care istoricul a activat întâlnim scrierea numelui cu formula V. A. Urechea.

Foto 1. Tânărul E. de Martonne (pe cal) în studiile sale de teren pentru lucrarea de doctorat, în România, între anii 1898–1900. Sursă: Fondul E. de Martonne, UMR PRODIG, Paris.

Reprodusă în: Gaëlle Hallair. Les carnets de terrain du géographe français Emmanuel de Martonne (1873–1955): méthode géographique, circulation des savoirs et processus de visualisation

Field notebooks from the French geographer Emmanuel de Martonne (1873–1955): geographical methodology, circulation of knowledge and process of visualization. În: Belgian Journal of Geography, II(2013), f.p. <https://belgeo.revues.org/10807> (accesat: 10.04.2019);

rea fusese editată de geograful francez în anul 1902 și reprezenta prima lucrare de acest fel dedicată mediului tectonic românesc, iar pe baza ei se vor realiza cercetările viitoare cu privire la seismologia Regatului României. În aceeași perioadă, în publicația „Neamul Românesc”, istoricul Nicolae Iorga semnala despre lipsa de reacție a liderilor Regatului României la munca și creația geografului francez prin următoarele rânduri:

„O doamnă, membră a Societății de Geografie din Paris, capătă «Bene-Merenti», iar d. de Martonne, care e chiar geograf și a tipărit acum în urmă un admirabil studiu asupra Carpaților ardeleni, nu știe ce e medalie românească” [3, p. 911].

GEOGRAFUL EMMANUEL DE MARTONNE, MEMBRU CORESPONDENT STRĂIN AL ACADEMIEI ROMÂNE

Pe lângă cele două scurte menționări realizate în forul Academiei Române, următorul jalon important pentru geograful francez a fost alegerea sa, în anul 1912, în calitate de membru corespondent străin al instituției. Evenimentul are ramificații certe în anul 1911, atunci când Em. de Martonne a participat, în ziua de marți, 27 septembrie/12 octombrie 1911, în sala Teatrului Național din Iași, la serbările jubiliare ale Universității Mihăilene din Iași. După festivitate, politicianul Constantin C. Arion (1855–1923), mi-

nistrul instrucțiunii publice, îl va invita pe geograful francez să susțină o serie de conferințe la București, iar la începutul anului 1912, în finalul lunii ianuarie și la începutul lunii februarie, acest eveniment înălțător pentru societatea academică românească s-a desfășurat sub forma unor conferințe cu specific geografic. Evenimentul a avut puternice reverberații între membrii intelighenței românești, care s-au arătat onorați să participe la conferințe, iar în perioada următoare geograful francez a fost ales membru corespondent de onoare al instituției academice românești [4, p. 35].

Geograful S. Mehedinți (1868–1962), membru corespondent al Academiei Române, este cel care deschide acest parcurs din anul 1912, susținând, în Aula Academiei Române, în data de 27 ianuarie 1912, sub președinția academicianului Iacob C. Negruzzi (1842–1932), deci chiar în perioada în care geograful francez se afla în România, o comunicare intitulată *Curențe în geografia contemporană, cu deosebită privire la literatura geografică din Franța*, în cadrul căreia prezintă aspecte multiple din activitatea științifică „a unui atât de bun prieten al României, cum este d-l de Martonne” [5, p. 41, p. 76].

În continuare vom face unele referiri relevante despre legătura de prietenie și de colaborare dintre cei doi mari geografi. Relația lor era una de dura-

Foto 2. Clădirea Academiei Române în perioada interbelică.

Sursă: Nicolae Șt. Noica. *Istoria clădirii Academiei Române – la 120 de ani*, București: Vremea, 2018, copertă.

tă, iar modul de formare academică era cvasi-similar, existând posibilitatea ca aceștia să se fi cunoscut în perioada de formare franceză a lui S. Mehedinți. Geograful român ajunge să studieze la Universitatea Sorbona, după ce, în anul 1892, absolvă Facultatea de Litere și Filosofie a Seminarului Normal Superior din București și, urmând îndemnul mentorului său, scriitorul Alexandru Odobescu (1834–1895), obține din partea Societății Regale Române de Geografie o bursă pentru a studia geografia la Paris [6, p. 28]. În acest context, S. Mehedinți, folosind scrisoarea de recomandare semnată de A. Odobescu către arheologul G. Perrot (1832–1914), director în acea perioadă a École Normale Supérieure, este admis în reputata instituție academică destinată tinerilor francezi cu puternice valențe intelectuale. Deschiderea arătată tânărului geograf român este interpretată de acesta ca făcând parte dint-un proiect cu substrat politic, liderii politici francezi urmărind dezlipirea României, „acea îndepărtată țară latină”, de sub influența Puterilor Centrale [6, p. 28].

La începutul anului 1893, S. Mehedinți se afla la Paris, însă este profund dezamăgit de mediul geografic al Universității Sorbona, pe care îl compară cu cel al unei „geografii-bazar” [6, p. 28], fapt parțial explicabil de junețea geografiei franceze. Ramura de geografie a instituției franceze era condusă pe atunci de părintele geografiei franceze, profesorul Paul Vidal de la Blache (1845–1918), „animator al mișcării geografice franceze”, „singurul mare geograf din acea vreme” care „preda cu însuflețire și geniu la acea renumită școală” [6, p. 28]. Ideile enunțate de profesorul francez vor constitui adevărate limite în formarea geografică a

tânărului cercetător român, acestea dând naștere unei stări de reală introspecție în mintea sa, stare ce îl va urmări întreaga viață [6, p. 28]. După această bursă în mediul formativ al școlii geografice franceze, tânărul geograf român va poposi în mediul geografic al școlii geografice germane conduse de F. Ratzel (1844–1904) și A. Penck (1858–1945).⁴ Întoarcerea în România a tânărului doctor în geografie, după susținerea, în anul 1900, a tezei de doctorat cu titlul *Die Kartographische Induktion* la Universitatea din Leipzig, a însemnat un real avânt în mișcarea geografică românească, iar deschiderea cursului său la Universitatea din București, în același an 1900, a fost cel mai important eveniment al mișcării geografice românești. La cursurile sale asistau, pe lângă studenții geografi, și studenți ai altor specializări, precum: G. Vâlsan de la specializarea Filosofie, C. Brătescu de la secția clasică a Facultății de Litere, V. Mihăilescu de la specializarea Istorie [6, p. 42]. Ei vor deveni urmașii și continuatorii ideilor geografice ale lui S. Mehedinți, iar mulți dintre ei vor urma specializări în Franța sau Germania după același tipar formator al maestrului lor, beneficiind de recomandările acestuia. Pregătirea uluitoare de care a beneficiat geograful român și rolul său decisiv în crearea geografiei românești îl va așeza definit în centrul mișcării de împământenire a acestei ramuri științifice în România. În procesul respectiv, el a colaborat, direct și indirect, cu mai tânărul său coleg francez Em. de Martonne, în mod justificat cei doi fiind considerați „părinții geografiei românești”.

⁴ Același traseu formativ în mediul geografic german va fi urmat de Em. de Martonne, acesta beneficiind de o bursă de cercetare sub coordonarea acelorași profesori germani.

Trecând peste această amplă paranteză, necesară pentru înțelegerea ulterioară a situației, și revenind la cursul evenimentelor anului 1912 din Aula Academiei Române, precizăm că alegerea geografului francez în onorabila poziție de membru corespondent al Academiei Române a avut loc în ziua de sâmbătă, 26 mai/8 iunie 1912 [7, p. 170], orele 15:00 [8, p. 5], [9, p. 2], în ședința prezidată de același academician I. C. Negruzzi. În publicația transilvăneană „Gazeta Transilvaniei” din ziua de miercuri, 30 mai/12 iunie 1912, regăsim momentul consemnat sub următoarea formulă:

„Alaltăieri după prânz Academia Română a ținut o ședință intimă sub presidenția d-lui I. Negruzzi. În această ședință, d-nul **de Martonne**, cunoscutul geograf francez, care a ținut o serie de conferințe în România, a fost ales membru corespondent al Academiei Române” [9, p. 2].

Propunerea venea din partea Secțiunii Științifice a Academiei Române, secțiune care, prin procesul verbal al ședinței din data de 26 mai, „arată că a decis să propună alegerea de membru corespondent străin la acea Secțiune a d-lui Emmanuel de Martonne” [5, p. 150]. În continuarea ședinței, această propunere este pusă pe ordinea de zi, fiind enunțată de geograful Ștefan C. Hepites:

„Domnilor Colegi,

În anul acesta, la o ședință intimă a Academiei, membrul nostru corespondent d-l S. Mehedinți ne-a făcut o comunicare asupra unui învățat străin, care se ocupă de multă vreme cu cercetări asupra pământului și poporului nostru, geograful **E. de Martonne**.

Lucrarea d-lui de Martonne, intitulată *La Valachie*, e cunoscută foarte bine la noi în țară. Capitole întregi dintr'însa, cum sunt: Etnografia Valahiei, Vieța rurală, Satul, Țăranul, Vieța economică, Agricultură, Industria, Orașele, au atras atențiunea chiar și a profanilor asupra acestei merituoase cărți.

Tot în legătura cu poporul nostru, d-l **de Martonne** a publicat o hartă a distribuirii populației, însoțită de un lung studiu, în Buletinul Societății Geografice Române. A mai publicat apoi în limba franceză și chiar în Revista Română – d-l **de Martonne** cunoaște destul de bine limba noastră – studii asupra vieții pastorale și în deosebi asupra așa numitei «transhumante» (vezi d. p. Convorbiri Literare pe anul 1912).

Teza sa asupra „Evoluției Alpilor Transilvaniei”, precum și alte studii asupra Carpaților, leagă strâns activitatea acestui învățat de probleme privitoare la cultura noastră.

În comunicarea făcută acum trei luni înaintea noastră de d-l Mehedinți, ni s'a arătat ca Facultatea de Litere din Paris are în persoana d-lui **de Martonne** pe cel dintâiu profesor, care a dat științei geografi-

ce în Franța vaza, de care aceasta știință se bucură în Germania.

În speranța ca învățatul geograf francez va continua și va întări și mai mult legăturile sale cu pământul și cu poporul românesc, am onoare a propune Secțiunii Istorice a Academiei Române să-l aleagă, membru corespondent al ei” [5, p. 151].

În continuarea ședinței de alegere academicienilor I. C. Negruzzi, președintele sesiunii, constată că Secțiunea Istorice a instituției, reprezentată în ședință de academicienii: I. Bogdan (1864–1919), C. Erbiceanu (1838–1913), D. Onciul (1856–1923), T. V. Stefanelli (1849–1920), D. A. Sturdza (1833–1914) și M. C. Șuteu, admite această propunere. Desfășurarea evenimentului mai relevă un fapt rar întâlnit în mediul academic românesc. În mod unanim, în continuarea ședinței, Secțiunea Științifică a instituției, reprezentată de academicienii: Gr. Antipa (1867–1944), dr. V. Babeș (1854–1926), Spiru Haret (1851–1912), St. C. Hepites, dr. C. I. Istrati (1850–1919), dr. G. Marinescu (1863–1938) și N. Teclu (1839–1916), intervine și „își însușește cu totul această propunere a secțiunii istorice”, solicitând colectivului ca „având însă în vedere specializarea în ramura științifică a d-lui **Em. de Martonne**, care s'a distins prin studii de geologie, propune Academiei, cu învoirea Secțiunii istorice, ca dânsul să fie ales membru corespondent străin la Secțiunea științifică” [5, p. 151]. După ce această doleanță colegială este admisă, votul a dovedit recunoașterea de care se bucura geograful francez printre savanții români, acesta fiind ales în unanimitate, cu 22 de voturi „pentru” din 22 de voturi exprimate [5, p. 151], iar „d-l Președinte proclamă ales pe d-l **Em. de Martonne** membru corespondent străin la Secțiunea științifică” [5, p. 151]. Faptul avea să fie menționat și în ședințele din zilele de 30 mai și 15 iunie, atunci când, în mod succint, se rememorează alegerea geografului francez Em. de Martonne ca membru corespondent străin la Secțiunea științifică a Academiei Române [5, p. 166]. Numele academicienilor români care l-au votat relevă autoritatea de care acesta se bucura în forurile intelectuale ale României antebelice, ei reprezentând, în științele în care s-au consacrat în istoria universitară a României, fondatorii invariabili de pe frontispiciile domeniilor. De asemenea, unanimitatea votului și însușirea de o altă secțiune academică a propunerii dovedesc voința comună și conlucrarea pentru acest act de recunoaștere oficială în lumea științei.

Profund mișcat, în data de 19 iunie 1912, geograful francez trimite o scrisoare de mulțumire Academiei Române, cu antetul Facultății de Litere a Universității din Paris, documentul fiind primit la București în data de 12/25 iunie 1912, urmând ca acesta

să fie lecturat academicienilor prezenți în ședința din 15/27 iunie 1912. Conținutul scrisorii este relevant pentru modul în care geograful francez se raporta la distincția academică:

„Domnule,

Mă grăbesc să vă anunț primirea scrisorii prin care mă anunțați onoarea pe care mi-a făcut-o Academia Română prin numirea mea ca membru corespondent. Credeți-mă că sunt profund mișcat de această distincție, pe care mi-o oferă colegiul de savanți extrem de apreciați în Franța.

Vă mulțumesc mult pentru cuvintele amabile care au însoțit înștiințarea Academiei voastre.

Primiți, domnule Președinte, sentimentele mele cele mai distinse și sincer devotate”⁵ [10, f. 14-15].

Acest act de recunoaștere academică, asemeni multora similare din această perioadă, a fost luat „în spiritul integrării europene (...) al Academiei Române”, în urma căruia, în cadrul instituției „au fost primite personalități străine” [12, p. 438] [13, f. p.] cu o deplină probitate științifică în domeniile lor de referință. De altfel, dacă analizăm toți străinii care au devenit membri corespondenți ai Academiei Române, constatăm că între 1879 și 1918 au fost aleși 24 de membri, toți specialiști notorii în problemele românești, între care îi amintim pe: Gustav Weigand – filolog, Iovan Radonic – istoric sârb, Karl Romstorfer – cercetătorul cetății Suceava, Lecomte de Noüy – arhitect francez, Em. de Martonne – geograf francez, Mario Roques – filolog etc. [14, p. 136] [15, p. 3].

GEOGRAFUL EMMANUEL DE MARTONNE, MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

După alegerea geografului francez în calitate de membru corespondent al Academiei Române, următorul jalon legat de acesta și de instituția Academiei Române este cel în care E. de Martonne a devenit membru de onoare al aceleiași instituții în data de 7 iunie 1919 [7, p. 200-201] alături de alte personalități⁶. Evenimentul confirmă munca și eforturile în-

⁵Forma originală a scrisorii geografului francez se regăsește în Tomul al XXXV-lea din Analele Academiei Române (1912-1913), iar pentru a aduce cititorilor un parfum din formulările epocii o vom cita integral:

„Mă grăbesc a vă înștiința că am primit scrisoarea prin care-mi anunțați onoarea ce mi-a făcut Academia Română numindu-mă membru corespondent. Să mă credeți că recunosc foarte mult valoarea acestei distincțiuni, pe care mi-o face colegiul de învățați atât de mult apreciat în Franta.

Nu mai puțin vă mulțumesc pentru cuvintele măgulitoare cu cari ați însoțit notificarea Academiei” [11, p. 7].

⁶ Viața academică a acestor zile este foarte activă, iar an-

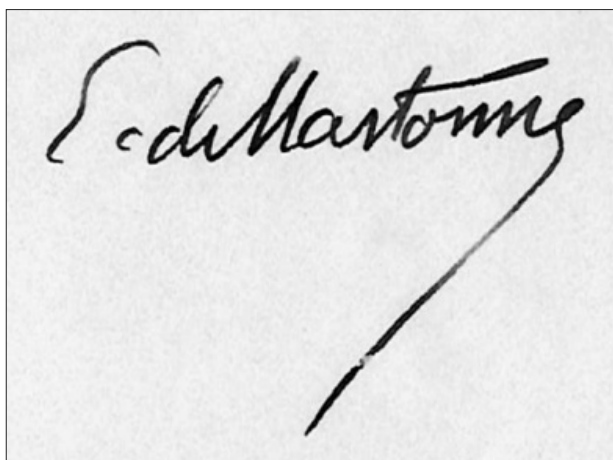

Foto 3. Semnătura lui E. de Martonne pe scrisoarea de mulțumire adresată Academiei Române în anul 1912.

Sursă: Arhiva Academiei Române – Secțiunea Membri, cota A7 – memorii E. de Martonne, iunie 1912, f. 15;

treprinse de geograful francez pentru promovarea internațională a statului român în Franța, SUA sau Marea Britanie. De altfel, Em. de Martonne era membru al unei delegații universitare franceze ce urma să sosească la București în zilele următoare, iar geograful S. Mehedinți, cel mai probabil pregătind acest even-

terior, în ședința Academiei Române din data de 7 iunie 1919 au mai fost aleși membri ai Academiei Române: General Panaitescu Scarlat – membru corespondent Secțiunea Științifică, Iustin Frățiman – membru corespondent Secțiunea Istorică, Demostene Russo – membru corespondent Secțiunea Istorică, Sever Zotta – membru corespondent Secțiunea Istorică, C. Moșil – membru corespondent Secțiunea Istorică, G. Popa-Liseanu – membru corespondent Secțiunea Istorică, Ștefan Meteș – membru corespondent Secțiunea Istorică, Eugen Pittard – membru corespondent Secțiunea Științifică, Karel Kadlek – membru corespondent Secțiunea Istorică, Paul Gore – membru de onoare, I. Urban Jarnik – membru de onoare, H. Tiktin – membru de onoare, C. N. Hurmuzaki – membru de onoare, G. Dima – membru de onoare, Părintele Metodiu Zavoral – membru de onoare, Părintele Mitropolit al Bucovinei Dr. Vladimir Cavalier de Repta – membru de onoare, Episcopul Miron Cristea – membru de onoare, Arhiepiscopul Iacov Antonovici – membru de onoare, V. Goldiș – membru de onoare, Valeriu Braniște – membru de onoare, Iuliu Maniu – membru de onoare, Charles Dela Roncière – membru de onoare și Kri-drich Teutsch – membru de onoare. Toate aceste propuneri și, implicit, alegeri de membri de membri ai Academiei Române au fost amintite în „Raportul asupra Lucrărilor Sesiunii Generale a Academiei Române pe anul 1919”, dat citire de secretarul general al instituției, I.C. Negruzzi. În cadrul acestuia, I.C. Negruzzi consemna că alegerile veneau:

„Pentru a arăta recunoștința Academiei către acei bărbați de știință, ale căror simțiminte de prietenie statornică pentru Români s’au manifestat și s’au dovedit mai ales în anii grei de dureri și de speranțe mari”.

ment, este cel care va da citire propunerii de alegere ca membru de onoare, în ședința prezidată de academicianul P. Poni (1841–1925), amintind un șir de aspecte ale activității geografului francez:

„De mulți ani, pământul românesc este obiectul de predilecție al studiilor geografului francez d-l **de Martonne**.

Publicând monografia „**La Valachie**”, iar mai târziu o teză de doctorat asupra evoluției morfologice a Alpilor Transilvaniei, d-sa a proiectat o vie lumină asupra multor probleme.

În deosebi, chestiunea ghețarilor din Carpați, abia prin studiile d-sale și-a căpătat în literatura științifică locul ce i se cuvenia. În sfârșit, cercetările asupra populației și harta desimeii sale a apropiat pe fecundul geograf și de latura etnografică și demografică a studiilor privitoare la Români.

Nu numai atât. Cu ocazia marelui războiu, cere a atras și Statul român în conflagrația europeană, d-l **de Martone** a fost un cald apărător al intereselor neamului românesc.

Pentru toate aceste considerații, socot că e o reală datorie pentru Academia Română de a oferi titlul de membru onorific savantului, care s'a legat atât de strâns cu interesele culturii românești” [17, p. 359-377].

În urma votului a 20 de membri prezenți, 19 voturi au fost „pentru” alegere și un singur vot a fost „împotriva”, iar întrucât au fost întrunite două treimi de voturi E. de Martonne este declarat membru de onoare al Academiei Române [17, p. 366], [18, p. 26]. Pentru Academia Română, data de 7 iunie 1919 este una importantă și pentru că, în această zi, sunt primiți în mod onorific în instituție „prieteni apropiați ai României și sinceri sprijinitori ai cauzei naționale” [19, p. 259]: episcopul ceh Metodiu Jan Zavoral (1862–1942), istoricul francez Charles Marie Germain Bourrel de la Roncière (1870–1941) și filosoful ceh Jan Urban Jarnik (1848–1923) [19, p. 259]. Aceeași dată de 7 iunie 1919 are o deplină semnificație și pentru istoria membrilor români ai instituției academice, or forul academic alege, respectând tradiția fidelă de a primi membri din toate ținuturile românești, următoarele personalități [19, p. 259]:

- membri de onoare: din Basarabia pe istoricul Paul Gore, din Bucovina pe entomologul Constantin N. Hurmuzachi și pe mitropolitul ortodox Vladimir de Repta, din Transilvania pe compozitorul și dirijorul Gheorghe Dima, omul politic Vasile Goldiș, publicistul, memorialistul și omul politic Valeriu Braniște, omul politic Iuliu Maniu, episcopul luteran și istoricul Friedrich Teutsch, iar din regiunea Banatului este ales episcopul Caransebeșului Miron Cristea.

- membri corespondenți: din Basarabia istoricii Iustin Ștefan Frățiman și Sever I. Zotta, din Transilvania istoricii Gheorghe-Popa Lisseanu, Constantin Moisil și Ștefan Meteș.

Onorabila alegere a geografului Em. de Martonne nu era una întâmplătoare, întrucât după încetarea ostilităților Primului Război Mondial, relațiile culturale-științifice dintre statul francez și cel român s-au aflat într-o continuă ascensiune, comunitatea universitară franceză, în vasta ei majoritate, susținând demersurile Regatului României pentru reclădirea sau crearea instituțiilor de învățământ de după război în noile provincii ce au revenit statului român. În acest context, în ședința din 12 iunie 1919 a Academiei Române au fost primiți în Aula instituției și au fost declarați membri de onoare ai forului academic universitarilor francezi, membri ai misiunii universitare franceze în România, în frunte cu șeful delegației, profesorul L. Poincaré și membrii: C. Diehl, Em. de Martonne, Gustave Fougères, Victor Balthazard, Daniel Berthelot, Paul Janet, Joseph Bédier și Eugène Meynal [20, p. 15]. Ședința festivă a fost dominată de discursurile liderului delegației franceze – profesorul L. Poincaré, Președintelui Academiei Române – profesorul P. Poni, și de cel al istoricului N. Iorga. Format în spiritul academic francez, istoricul român a susținut în limba franceză, în deschiderea ședinței ce va călăuzi relațiile privilegiate pe care instituțiile academice și universitare franceze se vor strădui să le aibă cu instituții românești de același profil, conferința *Le rôle des Roumains dans la latinité*:

„Și mă întreb dacă de mâine, în arta care-i va răspunde, noi n-avem rolul de a răspunde, prin acest modest prinos al unei civilizații originale, la tot ceea ce ni-a dat frățeste Franța, inspiratoare totdeauna și, în acest ceas, liberatoare și răscumpărătoare” [14, p. 232].

Discursul istoricului român consemnează momentele în care membrii misiunii universitare franceze, care tocmai deveneau membri de onoare ai Academiei Române, au influențat, sub diferite aspecte, viața intelectuală, culturală și istorică a Regatului României, iar cu privire la influența geografului Em. de Martonne acesta menționa, în semn de recunoștință: „...d-lui de Martonne, care a fixat subțatâtea raporturi caracterul acestui pământ românesc, pe care mărturia sa va contribui de sigur a-l consolida în unitatea lui, pe care a recomandat-o până acum cu toată autoritatea sa incontestabilă” [17, p. 404-405], [21, p. 4].

Prin recunoașterea acordată de către cea mai importantă instituție academică din România, Em. de Martonne se alătură unui grup „... de personalități ce sau afirmat major în știința și cultura românească din perioada dintre cele două războaie mondiale” [22,

p. 332], precum și anterior acestora. În raport cu numărul de academicieni străini de la începutul secolului trecut, constatăm că numărul academicienilor francezi, membri ai Academiei Române, depășea numărul total al italienilor, germanilor, britanicilor și cehilor [23, p. 313] care dețineau recunoașterea academică a statului român. Analizat în complexitatea sa, procesul academic românesc în plină ascensiune, în care a fost implicat și geograful Em. de Martonne, cuantificat în anul de tristă amintire 1948, însemna în cifre exacte, cu privire la străinii ce deveniseră academicieni, 58 de membri corespondenți și peste 60 de membri de onoare [14, p. 203].

După alegerea în funcția onorifică, numele geografului francez a mai fost pronunțat succint în contextul prezentării unui volum în forul Academiei Române. Astfel, consultând consemnările ședințelor instituției, constatăm că, în ședința ordinară a Academiei Române din data de 10 octombrie 1919, istoricul Al. Lapedatu a prezentat mai multe daruri livrești pentru instituția academică între care enumera și „un atlas al Alsaciei-Lorenei dăruit de Ministerul Afacerilor Străine al Franței prin d-l De Martonne. Lucrarea conține toate modificările suferite de aceste provincii la granița lor dinspre Germania cu începere din anul 1792” [24, p. 23].

CONCLUZII

Istoria Academiei Române a cunoscut numeroase clipe înălțătoare, iar unii dintre membrii acesteia, români sau străini, au adus contribuții incomensurabile pentru știința și cultura românească.

Geograful francez Emmanuel de Martonne a reprezentat un astfel de exemplu, lăsând României și mediului geografic internațional între 60 și 70 de lucrări dedicate exclusiv acelei *terra incognita* pe care a descoperit-o pentru prima dată la sfârșitul secolului al XIX-lea. Recunoașterea activității acestuia în mediul geografic românesc de către Academia Română a venit relativ târziu, la aproape un deceniu și jumătate de la primele cercetări asidue și după publicarea celor două teze de doctorat dedicate regiunii de sud a României actuale. Analizând retrospectiv, constatăm că procesul de alegere pare greu de înțeles din moment ce alți cercetători români sau străini deveneau membri ai forului academic pentru contribuții inefeme, dacă le raportăm cu ceea ce publicase geograful francez până în anul 1912.

Alegerea geografului francez în calitate de membru corespondent străin al Academiei Române, în anul 1912, poartă amprenta geografilor Ștefan C. Hepites și Simion Mehedinți. De altfel, legătura dintre S. Mehedinți și Em. de Martonne era una de durată,

între cei doi existând asemănări la nivelul modului de formare universitară. Contextul alegerii savantului francez este mult mai amplu și merită detaliat. Em. de Martonne s-a aflat în România în finalul lunii ianuarie 1912 și începutul lunii februarie pentru a susține o serie de conferințe geografice, invitat fiind de ministrul instrucțiunii publice, profesorul Constantin C. Arion. După conferințele susținute, academicianul S. Mehedinți a prezentat în forul academic o comunicare ce releva importanța cercetărilor de teren ale geografului francez. A fost punctul de început pentru alegerea geografului francez ca membru corespondent străin al Academiei Române, iar în discuțiile următoare, la propunerea Secțiunii Istorice și după ce Secțiunea Științifică a afirmat că se consideră îndreptățită să își asume propunerea dată, decizia de alegere a fost unanimă, voturile semnificând cea mai importantă recunoaștere națională pe care geograful francez o primea.

La doi ani de la această alegere, continentul european era zdruncinat de Marele Război, iar din 1916 România a intervenit în conflict din multiple considerente. După finalizarea războiului, începând cu anul 1919, mediul academic românesc a acordat titluri academice drept o modalitate de recunoaștere a eforturilor de sprijinire a națiunii române în perioada războiului, precum și în războiul diplomatic și propagandistic de după acesta. Astfel, la 7 iunie, în ședința Academiei Române, urmând acest trend decizional, geograful Em. de Martonne este ales membru de onoare al instituției. Propunerea venea din partea geografului S. Mehedinți, cel care susținuse și propunerea din anul 1912. În zilele următoare, o delegație universitară franceză a venit în România, iar în cinstea acesteia, la 12 iunie 1919, a avut loc o ședință festivă a Academiei Române ce marca momentul. Ședința a semnat alegerea în calitate de membri de onoare ai Academiei Române a profesorilor: L. Poincaré, C. Diehl, Em. de Martonne, Gustave Fougères, Victor Balthazard, Daniel Berthelot, Paul Janet, Joseph Bédier și Eugène Meynal. După acest eveniment, desfășurat în plină dezbateră a Conferinței de Pace de la Paris, imaginea României a poposit invariabil, prin impresiile celor care au venit în România în această misiune universitară franceză, în forurile Conferinței de Pace.

Prezentul articol a încercat să reconstituie două momente dintre cele mai relevante privind legătura dintre Academia Română și unul dintre cei mai valoroși savanți geografi ai umanității. De altfel, atunci când geograful francez ajungea în România, el venea neapărat la ședințele Academiei Române, arătându-și, în acest fel, respectul pentru savanții români de care era legat prin colaborările din trecut și prietenie sinceră. Poate cel mai bun exemplu al colaborării dintre

geograful francez și instituția academică românească a fost concretizat sub forma burselor acordate de Academia Română pentru tinerii geografi români, geografi care au fost formați la Universitatea Sorbona, sub coordonarea invariabilă a lui Em. de Martonne, iar astfel România a beneficiat de o generație de geografi de certy valoare care au creat centrele universitare românești.

BIBLIOGRAFIE

1. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XXI-II-lea, Anii 1900–1901 - Partea Administrativă și Desbaterile.
2. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XXIX-lea, Anii 1906–1907 - Partea Administrativă și Desbaterile.
3. Neamul românesc, Anul 1907, nr. 2-3.
4. Simionescu M. (coord.), Academia Română & Institut de France, București: Ed. Academiei Române/Oxus, 2004.
5. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XXXIV-lea, Anii 1911–1912. Partea administrativă și Desbaterile.
6. Tufescu Victor, Simion Mehedinți - Viața și opera, București: Ed. Enciclopedică, 1994.
7. Rusu Dorina N., Istoria Academiei Române în date (1866–1996), București: Academiei Române, 1997.
8. Românul – Organ al Partidului Național-Țărănesc, nr. 118, 31 mai (13 iunie) 1912.
9. Gazeta Transilvaniei, nr. 117, 30 mai (12 iunie) 1912.
10. Arhiva Academiei Române – Secțiunea Membri, cota A7 - memorii E. de Martonne, iunie 1912.
11. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XXXV-lea, Anii 1912–1913. Partea administrativă și Desbaterile.
12. Iacob Gh. Românii în perioada edificării statelor naționale (1859–1918). Crearea unui cadru european pentru dezvoltarea culturală. În: Pop I.-A., Bolovan I. (coord.), Istoria ilustrată a României, București: Litera, 2016.
13. Lista membrilor Academiei Române din străinătate. http://www.acad.ro/membri_ar/doc/MembriiStrainatate-Total.pdf. (vizitat 19.04.2017).
14. Berindei D. Istoria Academiei Române (1866-2016), București: Editura Academiei Române, ediția a II-a revăzută și adăugită, Colecția „1866–2016. Academia Română – 150 de ani în serviciul Națiunii Române”, 2016.
15. Baicu I.-Ș. Românii și Marea Unire în viziunea unor istorici francezi. Membri de onoare ai Academiei Române. În: Atitudini, nr. I (130 – ianuarie 2018).
16. Solunca-Moise Elena. Ziua Institutului Franței – 17 Aprilie 2006. <http://www.9am.ro/stirirevistapresei/20060417/ziuainstitutuluifranței.html>.
17. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XXXIX-lea, Anii 1916-1919 - Partea Administrativă și Desbaterile (vizitat 22.05.2018).
18. Raicu A. Acest ciudat străin, care rătăcea singur prin munți... În: România Pitorească, nr. 461 (mai 2010).
19. Rusu Dorina N. (ediție alcătuită). Cronica lumii românești 1914–1920. București: Ed. Fundației Naționale pentru Știință și Artă, vol. al II-lea, 2018.
20. Aiftincă M. Academia Română în anii Primului Război Mondial (III). În: Curtea de Argeș, Revistă de Cultură, nr. IX (82 – Septembrie 2017).
21. Iorga N. Le rôle des Roumains dans la latinité. Conférence faite à l'Académie Roumaine, le 12 juin à l'occasion de la réception des membres de la mission universitaire française élus membres d'honneur de l'Académie, București: Imprimerie „Cultura Neamului Românesc”, 1919.
22. Ardelean A. Vasile Goldiș – 150 de ani de la naștere. În: Noema, vol. XII, (2013).
23. Pascu Ș. Istoricul Academiei Române - 125 de ani de la înființare, București: Editura Academiei Române, 1991.
24. Analele Academiei Române, Seria a II-a, Tomul al XL-lea, Anii 1919–1920 - Partea Administrativă și Desbaterile.

Auguste Baillayre. *Natură statică cu floarea-soarelui*, 1929.